

Subject: Psychology

BA II (Sem III)

Paper: Experimental Psychology

Learning:

Classical Conditioning

Classical Conditioning

ਰਸ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬੰਧ ਸਰੀਰ ਵਿਗਿਆਨੀ ਪੈਟਰਿਕ ਨੇ ਅਨੁਕਰਣ ਤੇ ਸਤ ਤੋਂ ਘੜਿਆਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਸਨੇ 1904 'ਚ ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਪੈਟਰਿਕ ਨੇ ਮਿੱਥਣ ਦੇ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਅਨੁਕਰਣ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਖ਼ਰੀਰਿਕਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਦੁਆਰਾ conditioning ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਅਨੁਕਰਿਕਾ ਇੱਕ ਇੱਕ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਮੁਠਾਵੇਂ ਉੱਤਰ ਅਨੁਕਰਿਤ ਉੱਤਰ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਨੁਕਰਿਤ ਉੱਤਰ ਮੁਠਾਵੇਂ ਉੱਤਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਖ਼ਤੀਰਿਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਇੱਕ ਇਹ ਖਰਿਟਰਤ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਹੀ ਅਨੁਕਰਿਤ ਅਨੁਕਰਿਕਾ ਕਰਿਕਾਉਂਦਾ ਹੈ।

Definitions :- ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੀਤਾਜ਼ਾਵਾ ਹੋਰ ਕਰਿਕਾ

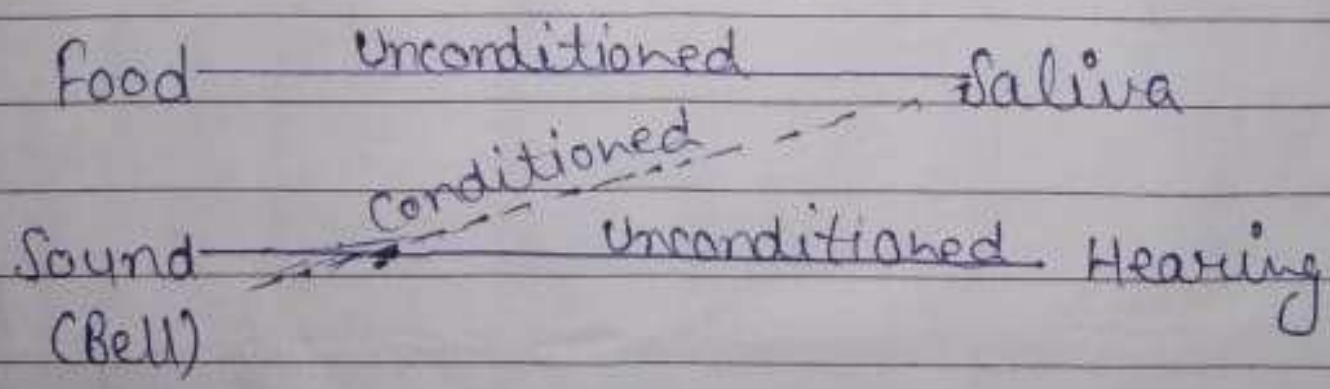
- * ਗੌਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਜਦੋਂ ਉੱਤਰ ਲਗਾਤਾਰ ਇੱਕੋ ਖੇਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਘੜਿਆਂ ਨਵਾਂ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਸਲ ਉੱਤਰ, ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਉੱਤਰ ਹੀ ਖ਼ਤੀਰਿਕਾ ਕਰਿਕਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"
 - * ਜੇਮਜ਼ ਡਗਲੀਵਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਅਨੁਕਰਣ ਉਹ ਖ਼ਰੀਰਿਕਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉੱਤਰ, ਫੁਸਤ ਜਾਂ ਸਥਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਰਿਕਾ ਹੋਈ ਹੈ।"
 - ⇒ ਉਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕੀਤਾਜ਼ਾਵਾ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੇ ਅੱਥ ਰੂਪ ਇੱਕ ਅਨੁਕਰਣ ਦੇ ਹੋਰ ਕਰਿਕਾ ਚਾਰ ਤੌਰ ਹੋਏ ਹਨ :-
1. ਅਨੁਕਰਿਤ ਉੱਤਰ :- ਇਹ ਉਹ ਉੱਤਰ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਖ਼ਰਿਕਾ ਫ਼ੀਲਿੰਗ ਤੋਂ ਹੀ ਕਾਫੀ ਇੱਕ ਅਨੁਕਰਿਕਾ ਕਰਿਕਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੈਟਰਿਕ ਦੇ ਖ਼ਰਿਕਾ ਇੱਕ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਅਨੁਕਰਿਤ ਉੱਤਰ UCS ਹੈ।

unconditioned response

2. ਅਣ-ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਖ਼ਤੀਕ੍ਰਿਆ → ਇਹ ਉਹ ਖ਼ਤੀਕ੍ਰਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅਣ-ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਉਤੇਜਕ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੈਵਲਵ ਦੇ ਖ਼ੁੱਲ੍ਹੇਗਾਂ ਵਿੱਚ ਠੰਢੇ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਬੇ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਠਾਰ ਦਾ ਆ ਜਾਣਾ ਇੱਕ ਅਣ-ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਖ਼ਤੀਕ੍ਰਿਆ ਹੈ।
3. ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਉਤੇਜਕ → ਇਹ ਉਹ ਉਤੇਜਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬਦ ਕਿਸੇ ਖ਼ਤੀਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਣ-ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਉਤੇਜਕ ਦੇ ਠਾਰ ਵੱਲ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤੇਜਕ ਵੀਨਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਖ਼ਤੀਕ੍ਰਿਆ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖੈਵਲਵ ਦੇ ਖ਼ੁੱਲ੍ਹੇਗਾਂ ਵਿੱਚ ਘੋਟੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਇੱਕ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਉਤੇਜਕ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ।
4. ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਖ਼ਤੀਕ੍ਰਿਆ → ਜਦੋਂ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਉਤੇਜਕ, ਅਣ-ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਉਤੇਜਕ ਠਾਰ ਵੱਲ ਵੀਨਿੰਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਡੇ ਟਰੈਕਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਉਤੇਜਕ ਦੇ ਖ਼ਤੀਕ੍ਰਿਆ ਵਿੱਚ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖ਼ਤੀਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਅਣ-ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਉਤੇਜਕ ਦੇ ਖ਼ਤੀਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖ਼ਤੀਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਖ਼ਤੀਕ੍ਰਿਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੈਵਲਵ ਦੇ ਖ਼ੁੱਲ੍ਹੇਗਾਂ ਵਿੱਚ ਘੋਟੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਨ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਠਾਰ ਦੀ ਖ਼ਤੀਕ੍ਰਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਖ਼ਤੀਕ੍ਰਿਆ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ।

★ ਖੈਵਲਵ ਦਾ ਕੁੱਤੇ ਤੇ ਖ਼ੁੱਲ੍ਹੇਗਾਂ (Pawlov's Experiment on dog) :- ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖ਼ੁੱਲ੍ਹੇਗਾਂ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖੈਵਲਵ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੁੱਤੇ ਤੇ ਖ਼ੁੱਲ੍ਹੇਗਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਖੈਵਲਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ੁੱਲ੍ਹੇਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਆਖ਼ੇਸ਼ਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਠਾਰ ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਪਿੱਠ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਠੋਠੀ ਹੋ ਸਕੇ

ਅਤੇ ਇਉਂ ਇਹ ਸਮਾਂ ਉੱਚੀ ਗਰ ਦੀ ਬੰਦ ਦਾ ਦਮਵਾਂ ਗਰ ਵੀ
 ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਨੇ ਦੇਖ ਕੇ ਕੁੱਤੇ
 ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਖਾਣੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਘੱਟੀ ਹੱਸਣ ਤੇ ਉਹ
 ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸੁਣਦਾ ਸੀ। ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਘੱਟੀ ਸੁਣਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ
 ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਗਰ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਘੱਟੀ ਹੱਸਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਕੁੱਤੇ
 ਸਾਹਮਣੇ ਉੱਚ ਗੱਥਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉੱਚ ਦੇਖ ਕੇ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਮੂੰਹ
 ਵਿੱਚ ਖਾਣੀ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਉੱਚ ਦੇਖ ਤੇ
 ਘੱਟੀ ਘੱਟੀ ਹੱਸਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ 30 ਸੈਕਿੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਬ
 ਉਸਨੇ ਉੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ
 ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਘੱਟੀ ਹੱਸਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕੁੱਤੇ ਨੇ
 ਉੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਘੱਟੀ ਹੱਸਦੀ ਗਈ
 ਪਰ ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਉੱਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਕੁੱਤੇ ਦੇ
 ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਗਰ ਨਿਕਲੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ
 ਕਿ ਅਨੁਕਰਣ ਵਿੱਚ ਆਨਿਮਿਕ ਘੱਪਰ ਦਾ ਘੱਟ ਕੰਗਣਾ ਹੋਣਾ
 ਤੇ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਵਿਹਮਥਾ ਅਤੇ ਆਨਿਮਿਕ ਘੱਪਰ ਦਾ ਆਖਸ
 ਵਿੱਚ ਗੱਥਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਉੱਚੀ ਵਿਹਮਥਾ ਅਨੁਕਰਣ
 ਸਬਜੈਕਟ ਦੀ ਆਨਿਮਿਕ ਕੰਗਣਾ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ
 ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ :-

ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਕਸ ਵਿੱਚੀ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾ
 ਸਕਦਾ ਹੈ :-

- S₁ (Food) ————— R₁ (Saliva)
- S₂ (Bell) ————— R₂ (Listening)
- S₂ S₁ ————— R₁ (Saliva)
- S₂ ————— R₁ (Saliva)

Principles of Classical Conditioning Theory

- Law of excitation
- Law of internal inhibition
- Law of external inhibition
- Temporal of conditional stimulus and unconditional stimulus
- Stimulus Generalization
- Discrimination
- Higher order conditioning
- Extinction spontaneous recovery

ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੇਠਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ :-

Stimulus Generalization :- ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਆਰੀਠਿਕ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਅੱਤ ਅਨੁਬੰਧਿਤ ਉਤਸਰ ਦੇ ਖੁੱਤੀ ਹੀ ਖਾਣੀ ਅਨੁਕਿਰਿਆ ਕਰੀ ਕਰਦਾ, ਬਲਕਿ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਉਤਸਰਾਂ ਦੇ ਖੁੱਤੀ ਵੀ ਉਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ Stimulus Generalization ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ :- ਮੈਲ ਲਿਠਮਾ ਜਾਣੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖੁੱਤੀ ਵਿੱਚ ਡੋਗ ਵਿੱਚ 1000 Hz ਟੋਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਪਰ ਉੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਨਾਲ ਮਗਰ ਦੀ ਅਨੁਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਅਨੁਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ 1000 Hz ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਖੁੱਤੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਜੇਕਰ 900 Hz ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਡੋਗ ਵਿੱਚ ਘਰਿਨਾਂ ਦੇ

Original Conditioned Stimulus
1800 Hz, 4000 Hz
Conditioning
Dog ਵਿੱਚ ਘਰਿਨਾਂ ਦੇ

ਸਮਾਨ ਹੀ ਠਾਰ ਸਗਵ ਦੀ ਅਨੁਕਿਰਿਆ ਹੋਈ ਘਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।
ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ Stimulus Generalization ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

Discrimination :- ਜਿਹੇ-ਜਿਹੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਠਈ ਇੰਨੇ ਜਾਣ
ਦਾਣੇ ਕਰਨਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਖਰਾਬ ਘਾਈ
Original Conditioned Stimulus ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਉੱਤਰਾਂ

ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅੰਤਰ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ
ਜਿਹੇ ਘਾਈ ਸਿੱਖਣ ਮੁੜ ਅਨੁਕਿਰਿਆ ਉੱਤਰਾਂ ਦੇ ਘਾਈ ਹੀ ਅਨੁਕਿਰਿਆ
ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਸਮਾਨ ਉੱਤਰਾਂ ਦੇ ਘਾਈ ਅਨੁ-
ਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ Discrimination ਕਿਹਾ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

Discrimination ਦੀ ਘਟਨਾ ਸੁਭਾਧਿਤ ਹੁੰਦੀ
ਦੇ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖਣ 1000Hz ਉੱਤਰ ਹੀ ਅਨੁਕਿਰਿਆ
ਕਰੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਸਮਾਨ ਉੱਤਰਾਂ 900Hz, 1100Hz ਆਦਿ
ਉੱਤਰ ਵੱਲੀ ਅਨੁਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

ਕਦੇ-ਕਦੇ ਦੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਘਾਈ ਹੋਰ ਉੱਤਰ
ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਅਨੁਕਿਰਿਆ ਉੱਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜਾਂ ਅਥਿਕ ਸਮਾਂ
ਨਿੱਧਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਘਾਈ ਉੱਤਰਾਂ ਵੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ
ਸੁਭਾਧਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ
ਵਿੱਚ ਘਾਈ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਉੱਚੇ ਸਮੇਂ ਠਈ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੇ abnormality ਦੇ ਸੰਕੇਤਾਂ

ਵਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ Paulov ਸੰ- ਸੰ ਠਾਰ ਉੱਤਰਾਂ ਸੁਰੂ
ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੀਸਿਆਂ ਠਾਰ Dog ਉੱਤਰ- ਖਮੈਟ ਆਦਿ ਵੀ
ਕਰਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਅਨੁਕਿਰਿਆਕਾਰਾਂ ਨੂੰ
Experimental Neurotic ਕਿਹਾ ਹੈ,

Higher Order Conditioning :- Paulov ਦੇ ਇਸ
ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਠਾਰ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ

वि बिमे ही
ही अंग हाती **Conditioned Stimulus** = Conditioning
रे बय हिं छ खोजा बीठा सा **Unconditioned Stimulus**, तिम
ते गी

Higher Order Conditioning बिग सांदा है,
सह UCS **food** हिं छ **Dog Saliva** हा रिमाह
बरा सा **जठनां** हे हपहू तरे **बुड** गहाहिमा
गिमा ते सिगह **बैल** गी हजाही साहेगी हां ही
बार हा मगाह बरा है। हिम खविगिमा ही **कमरिणी**
मटेस हिं छ सह **बैल** अते **बैल** ते **बुके** बाही
हे माग्महे **बिगिमा** सांदा है हां बार रिमाह ही **कमरिणी**
सिगही पगिनां **बैल** ही **आहास** उँपर गेही है, बहेल
बैल सके गी **बहु** लग पहेगी। हिम पटता है
बिग सांदा है,

Second Order Conditioning

Extinction and Spontaneous Recovery :- Pavlov

आपहे खोजा हिं छ याहिमा वि बाही हिं छ **Conditioning**
उठपत गेहू हे घामर सह **बहेल CS (पटी)** हिं छ सांदा
है अते **UCS (बैल)** तगी हिं छ सांदा है अते हिम
खविगिमा ते **लगानार** बही जठनां उँव **दुगाहिमा** सांदा है
हां **उँगी** - **उँगी** सिंघी गही **कमरिणी** ही **सकती** पँट
गेहू **बगही** है, एसे **सुघरां** हिं छ **बुँडा** गेही - **उँगी** पँटी
ही **आहास** उँपर **बार** हा **मगाह** पँट **बरा** **लग** पँदा
है अते **कमिठ** हिं छ **हिं** **आसिग** **आउंदा** है **सिंघ**
पटी **हसही** है, पर **बार** हा **मगाह** **बिबकत** ही
तगी **गैरा** है। **बेहरेह** ते **हिम** **खवार** ही **पटता** है
बिग है।

extinction **बेहरेह** ते **आपहे** **खोजा** **कमरिणी** **आपमेत** हिं छ
याहिमा है सह **बिमे** **सिंघी** **गही** **कमरिणी** हा

Date _____
Page _____

ਅਸੀਂ ਸੁਕ ਰੂਪ ਤੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਕਰਮ
 ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ CS (ਖੀਟੀ) ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ
 ਖਾਣੀ ਫਿਰ ਤੋਂ CRC ਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ) ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਲਿਸ਼ਾ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਣਾਂਕ ਅਜਿਹੀ ਬਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰ
 ਦੇ ਸਗਵ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘਟਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਰਹੀ ਹੋਈ। ਇਸ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ Spontaneous Recovery ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ
 ਹੈ।

Conclusion =>

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ classical conditioning ਵਿੱਚ
 ਖਾਣੀ ਉਤਸਰ ਅਤੇ ਅਨੁਕ੍ਰਿਮਾ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ
 ਕਰਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਿੱਖ ਨੇੜਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪਣੇ
 ਆਪ ਨੂੰ Punishment ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ
Trainings ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਿੱਖ ਨੇੜਾ ਹੈ। ਖਾਣੀ
 ਦੇ ਖੜਾਅ ਤੋਂ ਗੁਜਰਦਾ ਹੋਇਆ
Generalization ਦੇ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਿੱਖ Discrimination
 ਨੇੜਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਉਹ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਜੋ
 ਖਾਣੀ ਦੀ ਇੱਠੀ ਗਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਤੇ ਹੋਈ
 ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਵਿਆਪਕ Training ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ
 ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ Theory ਹੈ।

Thank
you

Prof. Raman Kumar
DEPT. OF Psychology

AKAL DEGREE COLLEGE MASTUANA SAHIB